

O stawianiu dzieciom granic.

Granice odgrywają bardzo ważną rolę w procesie wychowania i socjalizacji dziecka. Potrzebują one uporządkowanego świata, chcą znać reguły, które nim rządzą – wiedzieć czego się od nich oczekuje, jaki charakter mają ich relacje z innymi ludźmi, na co mogą sobie pozwolić i co je czeka, gdy posuną się za daleko. Korzyści ze stawiania granic są następujące:

1. **Dają poczucie bezpieczeństwa i stabilności** – Dzieci, które mają poczucie największej władzy w rodzinie, kontrolują sytuację i mają realne sprawstwo, mogą doświadczać silnego niepokoju. Mimo, że wiąże się to z niemal nieograniczonym dostępem do przywilejów, jednak na dłuższą metę staje się zbyt dużym obciążeniem dla ich niedojrzałej osobowości. Dziecko oczekuje od rodziców mądrych decyzji i zdecydowanego wyznaczenia jasno określonych granic, co daje mu poczucie ustabilizowanej, przewidywalnej i uporządkowanej rzeczywistości.
2. **Określają obszar akceptowanych zachowań** – dzięki wyraźnie ustalonym, stabilnym granicom dzieci mogą nauczyć się postępować zgodnie z normami i zasadami, nie tylko w rodzinie, ale także w społeczeństwie.
3. **Definiują związki z innymi ludźmi** – granice ustalają wzajemne wpływy, rozkład sił oraz hierarchię w kontekście kontroli i władzy, szczególnie ważnych w relacji rodzic-dziecko.
4. **Pomagają odkrywać świat** – dzięki nim dzieci uzyskują odpowiedzi na ważne dla nich pytania tj.: Co jest w porządku, co nie jest i dlaczego? Jak daleko mogę się posunąć? Co się stanie, jeśli przekroczę wyznaczoną granicę? Czy wiąże się to z konkretnymi konsekwencjami?
5. **Wspomagają osobisty wzrost** – wraz z rozwojem dziecka granice muszą się rozszerzać. Stanowią punkt odniesienia dla rosnącej dojrzałości dziecka, są odzwierciedleniem szacunku, akceptacji i zaufania jakim darzą go rodzice.

Ważne jest jednak, aby pamiętać, że wytyczanie granic jest procesem dynamicznym. Z każdym dniem dzieci rosną, zmieniają się i wraz z rozwojem dojrzejwią do coraz większej wolności i odpowiedzialności za siebie i innych. Granice stawiane pięcioletkowi z pewnością nie będą pasować do potrzeb piętnastolatka i niekoniecznie muszą być adekwatne nawet dla innego 5 letniego dziecka . Każde dziecko musi być zatem traktowane wyjątkowo, a granice skrojone na miarę jego wieku, temperamentu i możliwości ich egzekwowania przez rodziców.

Dzieci potrzebują szansy, by kształtować w sobie poczucie odpowiedzialności, ćwiczyć kompetencje i poznawać świat. Zadaniem rodziców jest zapewnienie im takich granic, które będą stymulować i wspierać ich rozwój. Zatem, gdy obserwują oni gotowość swych dzieci do radzenia sobie z większą odpowiedzialnością i wolnością powinni przeorganizować dotychczasowe granice – poszerzyć je i dostosować do nowych warunków.

Granice, które określają zakres pożądaných i akceptowanych zachowań dziecka powinny być dość elastyczne, ale także wyraźne i restrykcyjne, by jasno określić kierunek oddziaływań wychowawczych, ale również na tyle modyfikowalne i szerokie, aby ułatwić dziecku rozwój i zmianę. W zależności od stopnia swobody oraz siły kontroli rodzicielskiej istnieją następujące typy granic stawianych przez rodziców:

- **Zbyt sztywne granice** – widoczna jest w nich nadmierna kontrola ze strony rodziców, swoboda dziecka jest znacznie ograniczona, a odkrywanie świata i zdrowe testowanie wręcz uniemożliwione. By zilustrować ten model wychowawczy wyobraźmy sobie nieco przerysowany obrazek – słońce, morze, rodzina wspólnie spaceruje na plaży. Nagle dziecko oświadcza, że chce sobie trochę popływać. Wówczas rodzic-specjalista od ekstremalnie sztywnych granic powie: „Dobrze. Dla twojego dobra umieścimy cię w specjalnej klatce do karmienia rekinów. Klatkę ustawimy tuż przy brzegu, żeby woda nie sięgała ci powyżej kolan. Będziemy wtedy spokojni, że nie stanie ci się nic złego.”
- **Zbyt luźne granice** – czyli niedostateczna kontrola rodzicielska. Granice są na tyle szerokie, że aż prowokują do ich nadmiernego testowania. Dzieci cieszą się zbyt dużą swobodą i ignorują ewentualne ograniczenia. Ponadto podopieczni nie ponoszą żadnych konsekwencji swoich nieodpowiednich działań, a tym samym nie uczą się odpowiedzialności. Wracając do naszego nadmorskiego przykładu – jak zareaguje rodzic, który wyznacza zbyt szerokie granice? Powie: „Oczywiście, jeśli chcesz – popływaj sobie. Tylko pamiętaj, żeby nie przekroczyć linii horyzontu.”
- **Granice zrównoważone** – optymalne warunki rozwoju i wzrostu w ramach zrównoważonej kontroli rodzicielskiej i swobody odpowiedniej dla wieku dziecka i danych okoliczności. Zakres wolności wynika z odpowiedzialności dziecka, które w tym kontekście znajduje warunki dla zdobywania nowych umiejętności, przy zmniejszonej potrzebie testowania granic. Co rodzic wytyczający zrównoważone granice mógłby powiedzieć swojemu dziecku, które chce popływać w morzu? „Zanim wejdiesz do wody musisz poznać pewne zasady. Bezpieczeństwa przy brzegu pilnuje ratownik – poznasz go po czerwonej koszulce z napisem WOPR. Dzieci mogą pływać bezpiecznie tylko do linii wyznaczonej przez czerwone bojki – jeśli ją przekroczysz, ratownik zagwizdże i będziesz musiał wrócić na brzeg. To będzie koniec twojej kąpielki na dziś. Czy wszystko zrozumiałeś?”
- **Granice niestabilne** – czyli brak konsekwencji w stopniu kontroli rodzicielskiej i zakresu swobody dziecka. Granice te powodują dezorientację dziecka i mogą rodzić bunt z jego strony. Przykładowa reakcja rodzica: „Wczoraj popływałeś sobie aż do bojek, dziś wystarczy, że pochłapiesz się nieco do kostek. Potrzymam cię za rękę. Tyle się teraz słyszy o nieszczęśliwych wypadkach. Nie spuszczę cię z oka.”

Kiedy zaufać dziecku i powierzyć mu więcej odpowiedzialnej wolności? Otóż należy je bacznie obserwować – jego zachowanie będzie dla nas wskazówką, czy jest już gotowe na zmianę. Warto również przyjrzeć się sobie i zadać pytanie – czy i ja jestem w stanie tę zmianę zaakceptować?

Literatura: Robert J. MacKenzie „Kiedy pozwolić? Kiedy zabronić?”

Opracowała mgr Agnieszka Wnykowska